

Ressenyes bibliogràfiques

✚ SANTANACH, Joan, 2017: *Llegir Ramon Llull*, Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona, 168 pp.

L'obra de Ramon Llull sempre fa respecte. L'excelsitud del personatge i la seva ingent producció al servei de la conversió dels infidels dificulta la bona predisposició a llegir-lo. Joan Santanach ens presenta un recull d'estudis ja publicats convenientment modificats per convertir-los, com ell mateix ens apunta al prefaci, en una «invitació a llegir-lo». Ens trobem, doncs, davant d'un conjunt de textos que tenen com a fil conductor l'aproximació a l'obra lulliana; tanmateix, l'ampli coneixement que Santanach en té aconseguix simplificar la complexitat d'aquest prolífic autor i, més que un convit, acaba presentant-nos una guia de lectura que dona sentit a la selecció d'escrits que configuren aquest volum i estableix un diàleg entre el corpus lullian que els unifica.

Autor de més de dos-cents seixanta títols en català, llatí i àrab (d'aquests darrers malauradament no se'n conserva cap), aquest volum se centra en les obres en català i esmenta les llatines que hi estan relacionades. Contextualitza el personatge per entendre la intenció del seu treball, l'elaboració de l'Art i la tria de gèneres i llengües que comprèn la seva obra; dedica capítols a la *Doctrina pueril*, el *Llibre del gentil*, el *Romanç d'Evast e Blaqueria*, el *Llibre de meravelles* i l'*Arbre exem-*

plifical. En fa una lectura interpretativa d'acord amb les altres obres amb què dialoga i basteix, així, la tradició pròpia que el singularitza.

Llull supedita tota la seva producció de temàtica i gèneres tan diversos al bé suprem de fer canviar els comportaments humans, tant de les societats cristianes com de les dels creients d'altres religions, i planteja una proposta alternativa a les tradicions existents. Tots els seus esforços es consagren a enllestir una formulació de l'Art que pugui provocar aquest efecte i, a mesura que l'empra, va modificant-lo per adequar-lo al seu objectiu. Santanach en traça l'evolució i presenta els partidaris i detractors del lullisme en terres hispàniques, els que contribueixen a difondre'l, com Jacques Lefèvre d'Étaples, els que el comenten, com Giordano Bruno, o els que hi remetent per acabar desestimant-lo, com Francis Bacon o Descartes. En aquesta línia també esmenta la tradició textual i parla del *Blaqueria* de Joan Bonllavi (1521), la primera edició amb criteris filològics d'una obra catalana. La transcendència del corpus lullian arriba fins a la lloable iniciativa editorial de l'alemany Iu Salzinger d'editar tota la producció llatina de Llull a inicis del segle XVIII, que donà com a resultat els vuit volums coneguts com l'edició Maguntina, publicats entre els anys 1721 i 1742.

Pel que fa a la producció literària, la figura llegendària de Llull i la finalitat moral de les seves obres n'han dificultat l'aprofitament literari

per part d'altres autors, tret que no perseguissin finalitats semblants, com l'anònim *Espill de vida religiosa*, imprès a Barcelona i a València al segle XVI. Amb l'excepció de l'ús que Joanot Martorell fa del pròleg del *Llibre de l'orde de cavalleria* al *Tirant lo Blanc* o les remotes reminiscències en les obres de Bernat Metge o Ausiàs March, no se'l reivindica obertament fins al segle XIX. El 1806 Gaspar Melchor de Jovellanos el valora elogiosament, però no és ben bé fins a meitat de segle que se'l rescata com autor literari de la mà de Joaquim M. Bover, Josep M. Quadrado, Milà i Fontanals i Jeroni Rosselló, el qual edita les *Obras rimades de Ramon Llull* el 1859. Costa i Llobera s'interessa per l'extraordinària biografia que el mateix Llull ens presenta i des d'aleshores sembla que als autors contemporanis els ha atret més l'apassionant vida de Ramon Llull que no pas la seva literatura, ja sigui lligada a la llegenda, com en el cas de Palau i Fabre, o pel simbolisme que desprèn, com en el sonet de *Sol i de Dol* de J. V. Foix o a *Quanta, quanta guerra* de Mercè Rodoreda, en què es reelabora el periple de Fèlix. L'interès de Jacint Verdaguer mereix un capítol a banda: durant la seva trajectòria literària va visitar contínuament l'obra lulliana, sobretot el *Llibre d'amic e amat*, com prova el pòstum *Perles del Llibre d'amic e amat*, publicat el 1908; també en aquesta línia Joan Vinyoli escriu el seu *Llibre d'amic*, publicat el 1977.

Així doncs, Joan Santanach intenta trencar amb la barrera que ha impedit que una obra excepcional com la de Ramon Llull no hagi esdevingut un model literari més ampli, malgrat que altres disciplines el considerin un precedent remarcable. La contribució de Santanach és una invitació a la lectura de l'obra del beat sense prejudicis, amb un excellent acompanyament del lector.

Gemma Clarissó

✉ CARRÉ, Antònia; CIFUENTES, Lluís, 2017: *La traducció catalana medieval del «Lilium medicine» de Bernat de Gordon: estudi i edició del fragment conservat (llibre VII, Antidotari)*, Londres, Queen Mary, University of London (Papers of the Medieval Hispanic Research Seminar, 76), 150 pp.

Antònia Carré i Lluís Cifuentes, membres de l'equip de recerca de Sciència.cat, han editat l'únic fragment conservat de la traducció catalana de la *Practica Brevis seu Lilium medicine* (1303–1305). L'edició ha estat inclosa en la col·lecció «Papers of the Medieval Hispanic Research Seminar», del Queen Mary College de la Universitat de Londres. Els editors presenten uns interessos professionals i una trajectòria acadèmica que els colloquen en una sòlida posició per realitzar aquesta tasca.

Lluís Cifuentes i Comamala és professor agregat de la Universitat de Barcelona i membre del Centre de Documentació Ramon Llull i de l'Institut de Recerca en Cultures Medievales (IRCVM), de la UB. S'ha especialitzat en les obres i traduccions catalanes baixmedievales de medicina, ciència i tècnica, així com en l'estudi del vocabulari científicotècnic en català medieval. S'ha ocupat especialment de la recepció d'aquesta tipologia d'obres en altres àmbits de la cultura medieval, així com del model de metge i medicina universitaris que s'imposa gradualment durant l'edat mitjana i a inicis del renaixement. De tot plegat n'han resultat nombroses publicacions sobre la traducció, la vulgarització i la difusió d'obres mèdiques en català, així com el seu paper de pont intel·lectual i social. En aquest context cal situar les recerques sobre les versions catalanes de la *Cirurgia* de Teodoric, la d'Henri de Mondeville o la de Gui de Caulhiac (2000).

Per la seva banda, Antònia Carré és catedràtica d'ensenyament secundari, consultora de la Universitat Oberta de Catalunya i membre del Centre de Documentació Ramon Llull i de l'IRCVM. Es doctorà en Filologia Catalana per la UB (1992) amb una tesi dirigida per Lola Badia i ha estat professora associada de la UAB (1994–1995). Ha centrat les seves investigacions en la cultura literària dels escriptors catalans del segle XV, amb especial atenció a la divulgació de la medicina.